

7.SINIF 2.ÜNİTE DERS NOTLARI

Beylikten Cihan Devletine

Kazanım Ders Notu - 5

» İkinci Anadolu Beylikleri ve Osmanlı

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Köseadağ Savaşı'nda Moğollara yenilmesi sonrasında Anadolu'da otorite boşluğu ortaya çıktı. İkinci Anadolu beylikleri bu otorite boşluğundan yararlanarak kendi beyliklerini kurdular.

Osmanoğulları	Söğüt (Bilecik), Domaniç (Kütahya)
Karesioğulları	Balıkesir, Çanakkale
Saruhanogulları	Manisa
Aydinoğulları	Aydın, İzmir
Menteşeoğulları	Muğla
Tekeoğulları	Antalya
Eşrefoğulları	Beyşehir (Konya)
Hamitoğulları	Isparta
Germiyanoğulları	Kütahya, Uşak
Candaroğulları	Kastamonu, Bolu
Pervaneoğulları	Sinop
Taceddinoğulları	Samsun
Eretna Devleti	Sivas
Karamanoğulları	Konya, Karaman
Ramazanoğulları	Adana
Dulkadiroğulları	Maraş

Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun birçok yerinde beyliklerin kurulması Anadolu siyasi birliğinin bozulduğunun kanıtıdır.

Zamanla bu beyliklerden birisi olan Osmanoğulları, diğer tüm beylikleri hakimiyeti altına alacak, Anadolu'nun kontrolünü sağlayacak ve Anadolu Türk siyasi birliğini tekrar sağlayacaktır.

» Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Kısa Sürede Büyümesi

13. yüzyılda Orta Asya'daki Moğol baskısından kaçan Ertuğrul Gazi ve Kayı boyu, Türkiye Selçuklu Devleti zamanında Anadolu'ya geldi. Bir süre Ankara yakınlarındaki Karacadağ bölgesine yerleştirildikten sonra uç beyliği olarak Bizans sınırında bulunan Söğüt ve Domaniç'e taşındılar. Ertuğrul Gazi'den sonra yerine geçen oğlu **Osman Bey, Türkiye Selçuklu Devleti'nin zayıflaması üzerine 1299 yılında bağımsızlığını ilan etti.**

Osmanlı Devleti'nin;

Bağlı olduğu boy : Kayı

Kurucusu : Osman Bey

Kuruluş yılı : 1299

Kurulduğu yer : Söğüt (Bilecik), Domaniç (Kütahya)

Osmanlı Devleti'nin Kısa Sürede Büyümesinin Nedenleri

- Kurulduğu yer ve coğrafi konumunun sağladığı avantaj
- Yönetimi altındaki milletlere hoşgörü ve adil davranması
- Bizans'ın güçsüz olması
- İskan politikası izleyerek fethettiği yerlere Türkmenleri yerleştirmesi
- Balkanlarda ve Avrupa'da güçlü bir devletin olmaması
- Kuruluş yıllarında yetenekli padişahların yetişmiş olması
- İlk yıllarda güçlü Türk beylikleriyle mücadele etmemesi
- Anadolu'da etkin bir güç olan Ahilerin desteğini alması

İskân Politikası: Yerleştirme politikası da denilen bu sistemde, Anadolu'da başıboş gezen ve Anadolu'daki yerleşik halka zarar veren göçebe Türkmenler, yeni fethedilen Rumeli'deki topraklara yerleştirilmiştir.

Bu sistem sayesinde;

- Türkmenler yerleşik hayata geçmiştir.
- Anadolu'daki huzur ortamı sağlanmıştır.
- Rumeli'deki yeni topraklarda Türk ve Müslüman nüfusu artmış ve bu bölgelerin Türkleşmesi hızlanmıştır.

Beylikten Cihan Devletine

Kazanım Ders Notu - 5

» Osman Bey Dönemi

- 1288'de Karacahisar'ı fethetti.
- 1299 yılında bağımsızlığı ilan ederek devleti kurdu.
- Bizans'tan İnegöl, Bilecik, Yarhisar ve Yenişehir'i aldı.
- Bilecik'i alıp başkent yaptı.
- İlk Osmanlı parasını bastırdı.
- 1302'de Bizans ile Osmanlı arasındaki ilk savaş olan Koyunhisar Savaşı'nı kazandı.

» Orhan Bey Dönemi

- Bursa'yı fethederek başkent yaptı.
- Bizans'ı Maltepe (Palekanon) Savaşı'nda yendi. İznik ve İzmit alındı.
- Karesioğulları Beyliği'ni aldı. Osmanlı Devleti ilk deniz kuvvetine sahip oldu.
- Bizans, Bulgar ve Sırplarca tehdit edilince Bizans'a yardım etti. Yardım karşılığında Gelibolu'daki Çimpe Kalesi'ni aldı. Böylece Osmanlı ilk defa Rumeli'ye geçmiş oldu.
- Yaya ve müsellemlerle ilk düzenli orduyu kurdu.
- İlk kez divan teşkilatını kurdu.
- İznik'te ilk medreseyi açtı.

» Toplumsal ve Ekonomik Yapı

Osmanlı'da toplum, yönetenler ve yönetilenler olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

Reaya: Osmanlı'da yönetici ve askerî sınıf dışında kalan kesime denilirdi. Kasaba ve şehirlerde oturan, ticaretle uğraşan tüccarlar, meslek sahibi olan esnaflar ile köylüler ve konargöçerler bu gruba dâhildi.

- Nüfusun büyük kısmı köylerde yaşamaktaydı. Köylüler daha çok tarımla uğraşmaktaydı.
- Konargöçerler daha çok hayvancılıkla uğraşırlardı.
- Tımar sistemi sayesinde üretim sürekli hâle getirilerek boş topraklar ekonomiye kazandırıldı.
- Ticaret yolları üzerindeki kervanlardan ve pazarlardan alınan vergiler de Osmanlı Devleti'nin önemli ekonomik gelirlerindendi.
- Osmanlı Devleti'nin büyük bir siyasi güç olmasında **Ahi teşkilatının** sağlamış olduğu sosyal ve ekonomik desteğin de katkısı büyüktür.
- Ahiler, toplumsal yardımlaşmanın yanı sıra esnaf ve zanaatkarların yetiştirilmesine ve şehir ticaretinin canlılığına katkı sağladılar.

» Osmanlı'da Askeri Yapı

- Orhan Bey zamanında yaya ve müsellemlerle ilk düzenli ordu kurulmuştur.
- Devşirme ve tımar sistemleri ile devletin asker ihtiyacı giderilmiştir.

Tımar Sistemi: Devlet kendisine ait olan boş arazileri, belli yararlılık gösteren kişilere "tımar" adı verilen dirlik toprağı verirdi. Tımar sahibi elde ettiği gelirin bir kısmı ile devlete asker yetiştirirdi. Tımarlı sipahiler denilen bu askerler savaşa zamanı orduya katılırdı.

Devşirme Sistemi: Yeni fethedilen Hristiyan topraklardaki ailelerin küçük yaştaki erkek çocukları ailelerinin izniyle alınırdı. Çocuklar Anadolu'daki Müslüman Türk köylülere teslim edilirdi. Çocuklar bu ailelerin yanında İslamiyet'i ve Türklüğü öğrenirlerdi. Bu çocuklar daha sonra Acemioğlanlar Ocağı'na alınır, güçlü olanlar Yeniçeri Ocağı'na gider ve asker olurdu. Zeki olanlar ise Enderun Mektebine gider ve devlet adamı olurdu.

» Divan Teşkilatı

Orhan Bey zamanında kuruldu. Devlet işlerinin görüşüldüğü meclistir. Divanda son karar padişaha ait olduğu için danışma meclisi özelliği taşıır.

Divan üyeleri şunlardır;

Sadrazam: Padişahın mührünü taşıyan vekilidir. Padişah sefere katılmadığı zaman orduyu komuta ederdi.

Vezirler: Sadrazamın yardımcıları olup askerî ve siyasi işlerden sorumluydular.

Kazasker: Büyük davalara bakar, kadı ve müderrislerin atamalarını yapardı.

Defterdar: Devletin gelir ve giderlerinin hesaplanması işlerinden sorumluydu.

Nişancı: Divanda alınan karar ve diğer belgelere padişahın tuğrasını çekerdi.

Reisülküttap: Divana sonradan üye olup devletin dış işlerinden sorumludur.

Şeyhülislam: Divanda alınan kararların dine uygunluğuna karar verirdi.

Kaptan-ı Derya: Donanma komutanı olarak toplantılara katılırdı.

» Kuruluş Dönemi'ndeki Diğer Padişahların Çalışmaları

I. Murad Dönemi

- 1363 yılında Edirne'yi fethederek başkent yaptı.
- Haçlılar ile yapılan ilk savaş olan Sırpsındığı Savaşı'nı kazandı.
- Germiyanogullarından çeyiz yoluyla Kütahya'yı, Hamitoğullarından parayla Isparta ve çevresini aldı.
- Devşirme sistemini ve Yeniçeri Ocağı'nı kurdu.
- İlk defa "sultan" unvanını kullandı.
- İlk defa tımar sistemini uyguladı.
- I. Kosova Savaşı'nda Haçlıları yendi (1389). Ancak savaş alanını gezerken bir Sırp askeri tarafından şehit edildi.

I. Beyazid Dönemi (Yıldırım)

- İstanbul'u kuşatan ilk Osmanlı padişahıdır.
- İstanbul'u kurtarmak için gelen Haçlıları Niğbolu Savaşı'nda yendi (1396).
- Anadolu'daki Türk beyliklerini alarak Türk siyasi birliğini büyük oranda sağladı.
- İstanbul'u ikinci kez kuşattı.
- İstanbul'u kuşatırken Bizans'a gelebilecek yardımları önlemek için Anadolu Hisarı'nı yaptırdı.
- Timur ile 1402 yılında yaptığı Ankara Savaşı'nı kaybetti ve esir düştü.
- Osmanlı Devleti'nde 11 yıl süren Fetret (Duraklama) Devri başladı.

I. Mehmed (Çelebi) Dönemi

- Babası Yıldırım Beyazid'in Ankara Savaşı'nda Timur'a yenilmesinden sonra kardeşleri arasında başlayan taht mücadelesinden başarıyla çıktı.
- Kardeşlerini yenerek Osmanlı Devleti'ndeki geçici duraklama dönemi olan Fetret Devri'ne son vererek devlette düzeni sağladı.
- Fetret Devri'ne son verdiği ve devleti muhtemel bir yıkılmadan kurtardığı için Osmanlı Devleti'nin ikinci kurucusu olarak da kabul edilir.
- Çelebi Mehmed döneminde Osmanlı tarihinin ilk deniz savaşı Venediklilerle yapıldı.
- Fetret Devri nedeniyle kaybedilen toprakların bir kısmını geri aldı.

II. Murad Dönemi

- Bizans'ın elinde olan İstanbul'u kuşattı fakat alamadı.
- Anadolu'da düzeni sağladıktan sonra Macarlarla 1444 yılında Edirne-Segedin Antlaşması'nı imzalayarak tahtı 12 yaşındaki oğlu II. Mehmed'e bıraktı.
- Avrupalı devletler anlaşmayı bozunca oğlu II. Mehmed'in ısrarı ile tekrar tahta geçti.
- 1444 yılında Varna Savaşı'nda Haçlı ordusunu bozguna uğrattı.
- 1448 II. Kosova Savaşı'nda intikam isteyen Haçlıları tekrar yendi. Bu savaş ile Avrupalıların Türkleri Balkanlardan çıkarma ümidi kalmadı.

» Fetihlerin Kalıcı Olması İçin Çalışma Yapan Teşkilatlar

Fetihler sadece silah yoluyla gerçekleşmemiştir. Osmanlı'da fetihlerinin kalıcı olmasında;

- Abdalân-ı Rum (Dervişler),
- Ahiyân-ı Rum (Ahiler),
- Baciyan-ı Rum (Kadınlar),
- Gaziyân-ı Rum (Gaziler ve Alpler)

adı verilen teşkilatların da büyük katkısı olmuştur. Bunların yaptığı çalışmalar fetihlerin kalıcı olmasını sağladığı gibi fethedilen yerlerde İslamiyet'in yayılmasını da sağlamıştır.

Abdalân-ı Rum (Dervişler): Fethedilecek bölgeye askerlerden önce gönüllü olarak gidip insanların gönüllerini kazanmaya çalışırlardı.

Ahiyân-ı Rum (Ahiler): Esnaf birliği olan Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evran'dır. Moğol istilası ve bazı iç isyanlar nedeniyle Anadolu'da bozulan birliği yeniden kurmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda büyük rolleri olmuştur.

Baciyan-ı Rum (Kadınlar): Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı tarafından oluşturulmuştur. Anadolu kadınlarını, gerektiğinde düşmanlara karşı vatan savunmasında eşlerinin yanında mücadele etmeleri ve gerektiğinde de kültürde, sanatta, edebiyatta, sosyal ve ekonomik alanlarda kalkınıp gelişmelerini sağlamak amacıyla teşkilatlandırmıştır.

Gaziyân-ı Rum (Gaziler ve Alpler): Eski Türklerde "yiğit, cesur" insanlara "alp" denilirdi. Türkler, Müslüman olduktan sonra bu kişiler "gazi" unvanıyla anılmaya başladılar. Gaza ve cihat ruhu ile hareket eden ve vatan uğruna canını bile vermekten çekinmeyen kahramanlara Gaziyân-ı Rum da denilmektedir.

Osmanlı Devleti, farklı milletleri altı asrı aşkın bir süre tek çatı altında toplayarak başarı ile yönetmiştir. Üç kıtaya hükmeden ve devrinin en güçlü devleti olarak anılan Osmanlı Devleti'nin bu başarısında uyguladığı sistemler ve politikalar etkili olmuştur. Bu sistemlerden bazıları şunlardır;

Gaza ve cihat anlayışı: Osmanlı Devleti zamanında fetihlerde gaza ve cihat anlayışı temel alınmıştır. İslam dinini korumak ya da yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaşa gaza adı verilir. Cihat ise Allah'ın dinini her tarafa ulaştırmak için yapılan her türlü faaliyet ve hareketi içine alır.

İstimâlet politikası: Osmanlı Devleti fethettiği topraklarda bulunan halkın dinine, örflerine, adetlerine, yaşam biçimlerine saygı göstermiş ve hoşgörülü davranmıştır. Bu hoşgörülü politikaya istimâlet politikası denir. İstimâlet politikasının amacı, fethedilen topraklardaki insanların devlete olan bağlılıklarını güçlendirmektir.

Millet sistemi: Osmanlı'da toplumun Müslim ve gayrimüslim olarak iki gruba ayrılmasına millet sistemi denir. Millet sistemi birçok dini, etnik ve kültürel grubu bünyesinde bulunduran Osmanlı Devleti'nde farklı dinlere mensup toplumları barış içerisinde yaşatmayı hedefleyen ve aynı zamanda bu dine mensup milletlerin örf ve adetlerini de muhafaza etmelerini sağlayan sistemin adıdır. Millet sistemi ile birlikte, Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslim halkın İslam hukuku çerçevesinde hoşgörü ile yönetilmesi amaçlanmış ve bu toplumlar din ve mezheplerine göre teşkilatlandırılarak yönetilmiştir.

» İstanbul'un Fethi

Fethin Nedenleri

Siyasi Nedenler

- Bizans'ın sık sık şehzade-leri ve beylikleri Osmanlı Devleti üzerine kışkırtması
- İstanbul'un Bizans'ın elinde olmasının Osmanlı toprak bütünlüğünü bozması
- Bizans'ın sık sık Haçlıları Osmanlı Devleti üzerine kışkırtması
- Osmanlı Devleti'nin fetihlere çıktığında arkasında tehdit bırakmak istememesi

Ekonomik Neden

- Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan deniz ticaret yolunun kontrolünün sağlanmak istenmesi

Dini Neden

- Hz. Muhammed'in İstanbul'un alınması ile ilgili söylediği hadisin yerine getirilmek istenmesi

Yapılan Hazırlıklar

Osmanlı'nın Yaptığı Hazırlıklar

- Batıdan gelecek yardımları engellemek için Balkanlarda ordu bekletildi.
- Boğazdan gelecek yardımları önlemek için Rumeli Hisarı yapıldı.
- Surları yıkmak için "Şahi" adı verilen büyük toplar döktürüldü.
- Surlara yaklaşmak ve tırmanmak için yürüyen kuleler yapıldı.
- Şehri denizden kuşatmak için büyük bir donanma hazırlandı.
- 72 gemi bir gecede karadan yürütülerek Haliç'e indirildi.
- Anadolu ve Balkanlardaki devletlerle barış yapıldı.

Bizans'ın Yaptığı Hazırlıklar

- Haliç'in ağzını zincirle kapattı.
- İstanbul'u çevreleyen surları tamir ederek sağlamlaştırdı.
- Suda bile yanabilen Grejuva adlı silah hazırlandı.
- Avrupa devletlerinden yardım istedi.

Fethin Sonuçları

Fethin Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli toprak bütünlüğü sağlandı.
- Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan deniz ticaret yolu denetim altına alındı.
- İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkenti oldu.
- II. Mehmed, "Fatih" unvanını aldı ve Osmanlı Devleti, Yükselme Dönemi'ne girdi.
- Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki saygınlığı arttı.

Fethin Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

- Orta Çağ sona erdi, Yeni Çağ başladı.
- Ticaret yollarının Osmanlı Devleti'nin denetimi altına girmesi, Avrupa'da Coğrafi Keşiflerin başlamasına neden oldu.
- Surların yıkılması üzerine Avrupa'da derebeylik sistemi yıkılmaya başladı.
- İstanbul'dan ayrılıp İtalya'ya giden bilim insanları İtalya'da Rönesans hareketlerinin başlamasına öncülük ettiler.

Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'da korku içinde bekleyen Hristiyan halka seslenerek hiçbir şekilde canlarına, mallarına, dini inanış ve ibadetlerine dokunulmayacağını garanti etmiş ve hoşgörüsünü kanıtlamıştır.

Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethettikten sonra şehri siyasi, ekonomik ve kültürel alanda bir dünya merkezi haline getirmeye çalıştı.

İnsanı Yaşat Ki Devlet Yaşasın

Kazanım Ders Notu - 6

» Fatih'in Aldığı Diğer Yerler

Anadolu'da Alınan Yerler

- Trabzon
- Sinop
- Amasra
- Konya
- Karaman
- Erzinçan

Balkanlarda Alınan Yerler

- Mora
- Eflak
- Boğdan
- Arnavutluk
- Sırbistan
- Bosna-Hersek

Denizlerde Alınan Yerler

- Kırım
- İmroz
- Taşoz
- Semadirek
- Eğriboz
- Kefalonya

» Yavuz Sultan Selim

Çevik, cesur ve sert bir kişiliğe sahip olduğu için “Yavuz” unvanı ile anılmıştır.

- Hükümdarlığının ilk yıllarında İran hükümdarı Şah İsmail'in Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışması nedeniyle 1514 yılında Çaldıran Savaşı'nı yapmıştır. Şah İsmail büyük bir mağlubiyet almıştır. Bu savaş ile doğudan gelen bu tehlike artık kalmamıştır.
- **Turnadağ Savaşı (1515)** ile Anadolu'daki son beylik olan Dulkadiroğulları Beyliği'ne son verdi ve Anadolu'da Türk siyasi birliğini kesin olarak sağladı.
- Mısır'da bulunan Memluk Türklerine yönelik Mısır Seferi'ni başlatmıştır.

Mısır Seferi'nin Sonuçları

Siyasi sonuçlar

- Suriye, Filistin ve Mısır, Osmanlı Devleti'nin kontrolüne geçti.
- Halifeliğin alınması ile yönetim şekli teokrasi oldu.

Ekonomik sonuçlar

- Baharat Yolu'nun kontrolü Osmanlı Devleti'ne geçti.

Dini sonuçlar

- Halifelik, kutsal topraklar ve emanetler Osmanlı Devleti'nin kontrolüne geçti.

» Kanuni Sultan Süleyman

- Osmanlı Devleti'nde 46 yıl ile en uzun süre tahtta kalan padişahtır.
- Adaleti ve yaptığı kanunlar sayesinde “Kanuni” unvanını almayı hak etti. Döneminde Osmanlı Devleti hem doğuda hem de batıda güçlü bir konuma geldi.
- 1521 yılında Orta Avrupa'nın kilidi durumundaki Belgrad'ı aldı.
- 1526 yılında Mohaç Savaşı'nda Macarları yenerek Macaristan'ı aldı.
- Avrupa Haçlı birliğini bozmak için Fransa'ya kapitülasyonlar (Ayrıcalık) verdi.
- Rodos Adası bu dönemde alınan önemli adalardandır.
- Preveze Deniz Savaşı'nı kazanarak Akdeniz'in kontrolünü ele geçirdi.
- Avusturya üzerine I. Viyana Kuşatması'nı düzenlediyse de başarılı olamadı.
- Ömrünün çoğu seferlerde geçti ve Zigetvar Seferi sırasında vefat etti.

» Denizlerdeki Fetihler

- Orhan Bey, Karesioğulları Beyliği'ni alarak ilk donanmaya sahip oldu.
- İlk tersane I. Beyazid tarafından Gelibolu'da yaptırıldı.
- İlk deniz savaşı Çelebi Mehmed Dönemi'nde Venedikliler ile yapıldı ancak başarılı olunamadı.
- Fatih, Ege Denizi'ndeki İmroz, Limni, Bozcaada, Eğriboz, Semadirek, Midilli ve Taşoz adalarını fethetti.
- Fatih, Karadeniz hakimiyeti için Amasra, Sinop, Trabzon ve Kırım'ı aldı.
- Fatih'in Kırım'ı almasıyla Karadeniz Türk gölü haline geldi ve İpek Yolu'nun denetimi Osmanlı'ya geçti.
- II. Beyazid Dönemi'nde ise Kili ve Akkırman Kalelerinin alınmasıyla karadan Kırım ile bağlantı kuruldu.
- Kanuni Dönemi'nde Akdeniz'de hakimiyeti sağlamak için önemli olan Rodos Adası alındı. Ayrıca Barbaros Hayreddin Paşa, Preveze Deniz Savaşı'nda (1538) Haçlı donanmasını yenerek Akdeniz'de üstünlüğün Osmanlı'ya geçmesini sağladı.
- II. Selim, Kıbrıs'ı fethederek Akdeniz'in doğusunun güvenliğini sağladı.

Avrupa'da Uyanış

Kazanım Ders Notu - 7

» Coğrafi Keşifler

15. ve 16. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ticaret yollarının bulunması amacıyla başlatılan gezilere **Coğrafi Keşifler** denir.

Sebepleri

- Ticaret yollarının (İpek ve Baharat Yolu) Müslümanların eline geçmesi
- Doğu ülkelerinin zenginliklerine ulaşma isteği
- Coğrafya bilgisinin ilerlemesi
- Pusulanın geliştirilmesi
- Gemicilik sanatındaki ilerlemeler
- Efsane ve hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi

Keşifler ve Kâşifler

■ Bartelmi Diyaz	> Ümit Burnu'nu keşfetti (1487).
■ Kristof Kolomb	> Amerika kıtasını keşfetti (1492).
■ Portekizli Vasko dö Gama	> Hint deniz yolunu keşfetti (1498).
■ Ameriko Vespuçi	> Amerika'nın yeni bir kıta olduğunu keşfetti (1507).
■ Macellan	> Dünya'nın dolaşılması (1522).

Başlangıçta Portekizliler ve İspanyollar tarafından başlatılan Coğrafi Keşifler, özellikle İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar tarafından tamamlanmıştır.

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları

- Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.
- Dünya'nın dolaşılması ile Dünya'nın yuvarlak olduğu ispatlandı.
- Keşfedilen yerlerdeki bitki ve hayvan türleri tanındı.
- Avrupalıların, keşfettikleri yerleri sömürgeleştirmesiyle sömürgecilik başladı.
- Akdeniz limanları ile Baharat ve İpek Yolu önemini kaybederken Atlas Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazandı. Bu durum Osmanlı'yı olumsuz etkilemiştir.
- Yeni keşfedilen ülkelerde bol miktarda bulunan altın ve gümüş gibi değerli madenler Avrupa'ya getirildi. Avrupa'da ticaretle uğraşan kişiler (Burjuva sınıfı) zenginleşti.
- Zenginleşen Avrupalılar, kültür ve sanat hareketlerini desteklediler. Böylece Avrupa'da Rönesans'ın doğmasına ortam hazırlanmış oldu.

» Rönesans

"Yeniden doğuş" anlamına gelir. 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da edebiyat, bilim ve güzel sanatlar alanında meydana gelen gelişmelere verilen addır.

Nedenleri

- Coğrafi Keşiflerle birlikte bilim ve sanata önem veren mesen sınıfının ortaya çıkması
- Eski Helen ve Roma dönemine ait eserlerin incelenmesi
- Kağıt ve matbaanın öğrenilmesiyle birlikte okuma-yazma oranının artması
- İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya kaçan bilginlerin İtalya'da yapmış oldukları çalışmalar
- Avrupa'nın İslami bilimsel eserleri kendi dillerine çevirmeleri

Rönesans ilk olarak İtalya'da ortaya çıkmıştır.

İtalya'da başlayan Rönesans hareketleri, bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Rönesans hareketleri Fransa ve Polonya'da bilim, İngiltere ve İspanya'da edebiyat, Almanya'da din alanında etkili olmuştur.

Rönesans Döneminin Bazı Önemli Temsilcileri

İtalya'da; Nikola Makyevel, Leonardo da Vinci, Mikelanj, Donatello, Rafael

Fransa'da; Albert Dürer, Francis Bacon, Montaigne

İngiltere'de; William Shakespeare

İspanya'da; Cervantes

Sonuçları

- Orta Çağ'ın skolastik düşüncesi yıkılırken yerine serbest ve bilimsel düşünce doğdu.
- Reform hareketlerine zemin hazırladı.
- Hristiyanlığın sanat ve düşünce üzerindeki baskısı sona erdi.
- Mimari, bilim, sanat ve edebiyatta pek çok yeni eserler verildi.
- Avrupa'da bilimsel gelişmelerin önü açıldı.
- Aydınlanma Çağı'na zemin hazırladı.

Avrupa'da Uyanış

Kazanım Ders Notu - 7

» Reform Hareketleri

Kelime anlamı olarak düzeltme, yenileme anlamına gelmektedir.

16. yüzyılda Avrupa ülkelerinde Hristiyanlığın Katolik mezhebinde meydana gelen dini düzenleme ve yeniliklere **Reform** denir.

Nedenleri

- Kağıt ve matbaayla birlikte okur yazar oranının artması
- İncil'in farklı dillere çevrilmesi sonucu İncil'in asıl içeriğinin öğrenilmesi ve din adamlarına olan güvenin azalması
- Katolik kilisesinin bozulması ve dini kendi çıkarları için kullanması
- Rönesans hareketleriyle birlikte düşünce özgürlüğünün oluşması

Reform hareketleri Martin Luther tarafından ilk kez Almanya'da başlatılmıştır.

Martin Luther, kilisenin uygulamalarına karşı çıkmıştır. Buna karşılık kilise, Martin Luther'i dinden çıkarmış ve ölüme mahkûm etmiştir. Martin Luther, Katolik kilisesinin bu kararını protesto ettiği için Luther taraftarlarına "**Protestan**" denilmiştir. Böylece Protestanlık mezhebi doğmuştur.

Reform sonucunda; **Almanya'da Protestanlık, Fransa'da Kalvenizm, İngiltere'de Anglikanizm mezhepleri ortaya çıkmıştır.**

Sonuçları

- Avrupa'da yeni mezhepler ortaya çıkmış ve mezhep birliği bozulmuştur.
- Katolik kilisesine ve din adamlarına olan güven azalmıştır.
- Kilisenin elinde bulunan eğitim sistemi, laik bir şekle dönüştürülmüştür.
- Kilisenin elinde bulunan topraklar ve mallar halk tarafından paylaşılmıştır.
- Avrupa'da bilimin ve düşüncenin önündeki dini engeller ortadan kalkmıştır.

Osmanlı Devleti ,Reform hareketlerinden olumlu etkilenmiştir. Çünkü Reformla birlikte Avrupa'da mezhep birliğinin bozulması ve mezhep savaşlarının başlaması, Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa'daki ilerleyişini kolaylaştırmıştır.

» Aydınlanma Çağı

Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Avrupa'da bilim, sanat, felsefe ve siyaset alanlarında gelişmelerin yaşandığı döneme **Aydınlanma Çağı** denir.

Aydınlanma Çağı'nın Sonuçları

- Aydınlanma Çağı'nda her konuda aklın üstünlüğüne, bilimsel araştırmalarda doğayı incelemeye, deney ve gözlem yapmaya önem verildi.
- Aydınlanma Çağı düşünürleri hemen hemen her konuyu incelediler. Toplum, doğa, insan, siyaset, ekonomi ve tarih alanında yeni fikirler ve düşünürler ortaya çıktı.
- İnsan hakları, hümanizm (İnsan sevgisi) gibi düşünceler gelişmiştir.
- Aydınlanma Çağı'nda meydana gelen bilim ve teknolojiye gelişmeler Sanayi İnkılabı ve Fransız İhtilali gibi evrensel sonuçları olan olayların temelini oluşturmuştur.
- Bu dönemde birçok bilim insanı fikirleri ve düşünceleriyle bilime katkıda bulundular.
- **Newton**, fizik ve matematik alanında çalışmalar yapmıştır.
- **Kopernik**, evrende Güneş merkezli bir sistem olduğunu ve Güneş'in Dünya etrafında değil, Dünya'nın Güneş etrafında döndüğünü ispatlamıştır.
- **Galileo**, Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatlayarak kilise tarafından benimsenen Dünya'nın düz olduğu görüşünü yıkmıştır.
- **Descartes**, bilimsel bilgiye ancak matematikle ulaşabileceğini öne sürmüş ve analitik geometriyi geliştirmiştir.
- **Jean Jacques Rousseau**, baskıcı düşüncelere karşı çıkarak demokrasinin doğmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur.
- **Mozart** ve **Bach** müzik alanında dünyaca bilinen eserler vermişlerdir.

Batı'da yaşanan bilimsel gelişmeler, Avrupa'yı Aydınlanma Çağı'na hazırlarken Osmanlı Devleti'nde tam tersi bir durum yaşanmıştır. XV. ve XVI. yüzyıllarda bilimde zirvede olan Osmanlı Devleti, XVII. yüzyıldan itibaren gerilemeye başladı. Eğitim kurumlarında yavaş yavaş pozitif bilimlere yönelik çalışmalar azaldı.

Avrupa'da Uyanış

Kazanım Ders Notu - 7

» Sanayi İnkılabı

18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başları arasında İngiltere'de başlayan, hayvan ve insan gücü yerine buhar gücüyle çalışan makinelerin kullanılmasıyla başlayan sürece "Sanayi İnkılabı" denilmektedir.

Sanayi İnkılabı, İngiltere'de başladı ve Avrupa ülkelerine yayıldı.

Aydınlanma Çağı'ndaki bilim insanları, bilim ve teknoloji alanında önemli buluşlar yaptılar. Bu buluşların üretim alanında kullanılmasıyla "Sanayi İnkılâbı" gerçekleşmiş oldu.

Sanayi İnkılabının Sonuçları

- El tezgahlarından fabrikalara geçildi.
- İnsan ve hayvan gücünün yerini makineler aldı.
- İnsan gücüne duyulan ihtiyacın azalması ile köyden kente göçler oldu.
- Fabrikalarda çalışan kişi sayısı artınca işçi sınıfı ortaya çıktı.
- Çocuk, kadın ve işçilerin zor şartlarda düşük ücretle çalıştırılması sonucunda işçi haklarını korumak için sendikalar kuruldu.
- Fabrikalarda hızlı üretim ile birlikte ham maddeye ihtiyaç arttı.
- Seri üretimle beraber üretim fazlası malları satmak için pazara ihtiyaç duyuldu. Bu yüzden sömürgecilik faaliyetleri hız kazandı.
- Ham madde ve pazar arayışı, ekonomik rekabete, bu da Birinci Dünya Savaşı'na neden oldu.

Sanayi İnkılabı sonrasında Avrupalı devletler fabrikalarda ucuz ve seri üretim gerçekleştiren Osmanlı Devleti atölye gibi küçük işletmelerde üretim yapmaktaydı. Daha yüksek fiyata mal olan yerli ürünlerin Avrupalı ürünlerle rekabet gücü azaldı. Bu durum Osmanlı topraklarını Avrupalı devletler açısından ham madde temin edilecek bir kaynak ve aynı zamanda üretilen malların satılacağı bir pazar haline getirdi.

» Fransız İhtilali

Fransız İhtilali, 18. yüzyılda yetişen ve aydınlanma felsefesinin öncüsü olan aydınların monarşi yönetimi yerine insanların refahını ve mutluluğunu temel alan yeni bir devlet düzeniyle ilgili düşüncelerini benimseyen Fransız halkının krala ve uygulamalarına karşı çıkmasıyla 1789 yılında ortaya çıkan bir ayaklanmadır.

Fransız İhtilali'nin başlamasına neden olan gelişmeler

- Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı ile özgür düşünce fikrinin yayılması
- Burjuva sınıfının söz sahibi olmaya başlaması
- Reform hareketleriyle kilisenin gücünü yitirmesi
- Toplumda gelir adaletsizliği
- Toplumsal ve siyasal reform isteyen düşünürlerin halkı bilinçlendirmesi

Fransız İhtilali'nin Sonuçları

- Yeni Çağ kapanmış, Yakın Çağ başlamıştır.
- Mutlak monarşi yıkılmış, cumhuriyet ilan edilmiştir.
- Adalet, eşitlik, özgürlük, insan hakları, demokrasi, milli irade ve milliyetçilik gibi düşünceler ortaya çıkmıştır.
- Bu düşünceler önce Avrupa'da, daha sonra da bütün dünyada etkili olmuştur.
- Milliyetçilik düşüncesi çok uluslu imparatorluklarda azınlık isyanlarına ve çok uluslu imparatorlukların parçalanmasına neden olmuştur.

Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'ne Etkileri

- Fransız İhtilali ile ortaya çıkan adalet, eşitlik, özgürlük, demokrasi gibi ilkeler Osmanlı Devleti'nde de etkili olmuş, Tanzimat ve Islahat Fermanları, I. ve II. Meşrutiyet gibi demokratikleşme ıslahatlarının yapılmasını zorunlu kılmıştır.
- Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımı, Osmanlı gibi çok uluslu devletlerde isyanlara neden oldu. Çünkü milliyetçilik akımı, her milletin kendi devletini kurmasını öngörüyordu. Milliyetçilik akımının etkisi ve Avrupalı devletlerin kışkırtmalarıyla özellikle Balkanlarda azınlık isyanları ortaya çıktı. Bu durum Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına neden oldu.

Değişen Dünyada Değişen Osmanlı

Kazanım Ders Notu - 8

» İslahat Nedir?

- **İslahat**; daha iyi duruma getirmek için değişiklik, düzeltme ya da iyileştirme yapmak demektir.
- Avrupa'ya karşı askerî üstünlüğünü kaybeden Osmanlı Devleti, yeni fetihler yapamayınca ekonomisi daha da bozuldu.
- Bu duruma çözüm bulmak amacıyla XVII. yüzyılda padişahlar ve bazı devlet adamları çareler aramaya başladı.
- Bunun için birçok devlet adamına raporlar hazırlatıldı. Bu raporların en önemlilerinden bir tanesi de **Koçibey Risalesi**'dir.
- XVII. yüzyıldaki padişahlar her ne kadar ıslahatlar yapsa da yapılan yenilikler süreklilik göstermemiş ve kalıcı olmamıştır.

» Lale Devri

1718 Pasarofça Antlaşması ile başlayıp 1730 Patrona Halil İsyanı'na kadar devam eden, Avru'dan yenilikler alınan, zevk ve sefa dönemi olarak bilinen döneme **Lale Devri** denir.

Lale Devri Yenilikleri

- Avrupa'da ilk kez geçici elçilikler oluşturulmuştur. Bunun sebebi Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmektir.
- İlk kez çiçek aşısı uygulanmıştır.
- Çini atölyeleri açılmıştır.
- 1720 yılında tulumbacıların yerine itfaiye teşkilatı kurulmuştur. İtfaiye teşkilatı, Osmanlı tarihinde Batı örnek alınarak kurulan ilk teşkilattır.
- Lale Devri'nde Said Efendi ile İbrahim Müteferrika, 1727'de ilk Osmanlı matbaasını kurmuştur. Matbaa sayesinde kitap sayısı artmış ve bilginin yayılması kolaylaşmıştır.
- Lale Devri'nde ilk defa Yalova'da kâğıt, İstanbul'da kumaş fabrikası kurulmuştur.
- Lale Devri'nin ilk mimari eserlerinden biri III. Ahmed Çeşmesi'dir. Bu çeşme geleneksel Türk çini işçiliğinin en güzel örneklerinden biri olmuştur.

Önemli: Lale Devri, Avrupa'nın üstünlüğünü kabul edip ilk kez örnek aldığımız dönemdir.

» 3. Selim Dönemi Yenilikleri

- Osmanlı'da köklü, radikal anlamda ıslahat yapan ilk padişah III. Selim'dir.
- Yapmış olduğu yeniliklerin tümüne "Yeni Düzen" anlamına gelen "Nizam-ı Cedid" yenilikleri denilmiştir.
- Nizam-ı Cedid adıyla bir ordu kurdu.
- Bu ordu için Selimiye ve Levent kışlalarını inşa ettirdi.
- Bu ordunun ihtiyaçları için İrad-ı Cedid adıyla bir hazine oluşturdu.
- Fransızca, resmi yabancı dil olarak kabul edildi.
- Avrupa başkentlerinde (Paris, Londra, Berlin, Viyana) daimi elçilikler açıldı.
- İlk devlet matbaası kuruldu.
- III. Selim, Kabakçı Mustafa İsyanı ile tahttan indirilmiştir.

» 2. Mahmut Dönemi Yenilikleri

Sened-i İttifak: Sultan II. Mahmud'un tımar sisteminin bozulmasından sonra asker ve vergi toplama işini üstlenen ve zamanla güç kazanan âyanlarla imzaladığı sözleşmedir. Bu sözleşme ile ilk kez bir padişah yönettiği insanlara taviz vermiştir.

Bu dönemde yapılan bazı yenilikler

- Divan-ı Hümayun'u kaldırıp Nazırlıkları (Bakanlık) kurdu. (Yönetim)
- Memurlara pantolon, setre ve fes zorunluluğu getirdi. (Yönetim)
- Devlet dairelerine kendi resmini astıran ilk padişahtır. (Yönetim)
- Türk tarihindeki ilk nüfus sayımını yaptırdı. Sadece Müslüman erkekler sayıldı. (Yönetim)
- Tımar sistemi kaldırılarak memurlara maaş bağlandı. (Yönetim)
- 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla yeni bir ordu kurdu. (Askeri)
- İstanbul'da ilköğretim zorunlu hale getirildi. (Eğitim, kültürel)
- İlk kez Avrupa'ya öğrenciler gönderildi. (Eğitim, kültürel)
- İlk Türkçe resmi gazete olan Takvim-i Vakayi çıkarıldı. (Yönetim, Kültürel)
- Yerli malı kullanılması teşvik edildi. (Ekonomik, iktisadi, mâli)

Değişen Dünyada Değişen Osmanlı

Kazanım Ders Notu - 8

» Tanzimat Dönemi

Tarihimizde Tanzimat Fermanı (1839) ile başlayıp I. Meşrutiyet'in (1876) ilanına kadar süren döneme **Tanzimat Dönemi** denir.

Tanzimat Fermanı ile devletin siyasi, sosyal, askerî ve kültürel alanlarda kötüyü gidişini önlemek için daha geniş kapsamlı yenilikler yapılmıştır.

Tanzimat Fermanı'nın Maddeleri

- Herkesin mal, can, namus ve hürriyetine saygı duyulacak.
- Herkes kanun önünde eşit olacak.
- Herkesin gelirine göre vergi alınacak.
- Askerlik, ocak şekliinden vatandaşlık görevi haline getirilecek ve belli esaslara bağlanacak.
- Özel mülkiyet hakkı verilecek.
- Açık mahkemede ve eşit şartlarda yargılanma hakkı verilecek.

Islahat Fermanı

- 1856 yılında Islahat Fermanı ilan edilmiştir. Bu fermanla yabancı devletlerin ülkenin iç işlerine karışmasını önlemek ve azınlıkların devlete bağlılıklarını kuvvetlendirmek amaçlanmıştır.
- Ancak her ne kadar azınlıklara bu ferman ile haklar verilse de azınlıkların isyan etmesi önlenememiş ve devletin dağılma süreci devam etmiştir.

» 19. Yüzyıldaki Diğer Önemli Olay, Gelişme ve Yenilikler

İletişim ve Haberleşme Alanında Yapılan Bazı Islahatlar

- 1840 yılında Posta Nezareti kuruldu.
- 1854 yılında Kırım Savaşı sırasında ilk telgraf hattı kullanıldı.
- 1870 yılında Telgraf Müdürlüğü kuruldu.

Ulaşım Alanında Yapılan Bazı Islahatlar

- 1827 yılında İngiltere'den ilk buharlı gemi satın alındı.
- 1851 yılında vapur seferlerini düzenli hale getirmek için Şirket-i Hayriye kuruldu.
- 1856 yılında İzmir-Aydın arasında ilk demir yolu hattı inşa edildi.
- 1888 yılında İstanbul'u Avrupa'ya bağlayan demir yolu hattı açıldı.

Ekonomi Alanında Yapılan Bazı Islahatlar

- 1863 yılında Osmanlı'nın Niş valisi Mithat Paşa tarafından Memleket Sandıkları oluşturuldu.
- 1888 yılında Memleket Sandıkları, Ziraat Bankasına dönüştürüldü.

Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan Bazı Islahatlar

- 1863 yılında babası ölmüş maddi durumu zayıf çocukların eğitimi için Darüşşafaka Cemiyeti açıldı.
- 1868 yılında Mekteb-i Sultânî (Galatasaray Lisesi) açıldı.

Osmanlı Ekonomisinin Çöküşünde Rolü Olan Gelişmeler

1838'de imzalanan **Balta Limanı Ticaret Anlaşması** ile yabancıların serbestçe ticaret yapabilmelerine imkân sağlandı. Bu durum yerli esnafın iflas etmesine, Osmanlı ekonomisinin olumsuz etkilenmesine ve dışa bağımlı hale gelmesine neden oldu. XIX. yüzyılda Avrupalı devletlerden yüksek faizle borç alınarak giderler karşılanmaya çalışıldı. **İlk kez Kırım Savaşı sırasında alınan borçlar** büyük oranda israf edildi. Devlet, otuz yıl içinde borçlarının faizini dahi ödeyemez hâle gelerek iflas etti. Osmanlı Devleti'nin iflasını duyurmasıyla alacaklı devletler bir araya gelerek **Düyûn-u Umûmiye** adında uluslararası bir teşkilat kurdular (1881). Osmanlı gelir kaynaklarının büyük bir kısmına el koyan bu teşkilat, vergileri topluyor ve alacaklı devletler arasında paylaşıyordu. Osmanlı Devleti, kapitülasyonlar ve Düyûn-u Umûmiye Teşkilatının etkisiyle ekonomik bağımsızlığını kaybetti. Bu durum devletin siyasi bağımsızlığına da zarar verdi.

Osmanlı'dan Kalan Mirasımız

Kazanım Ders Notu - 9

» Seyyahların Gözünde Osmanlı

Osmanlı Devleti, hâkimiyet kurduğu coğrafyada ve bu coğrafyanın çevresinde yaşayan farklı milletlerin kültürlerini etkilediği gibi kendisi bu milletlerin kültüründen etkilenmiştir.

Osmanlı kültürünün bu zenginliği topraklarında dolaşan yerli ve yabancı seyyahların dikkatini çekmiştir.

Gezmeyi kendine iş edinen kişiye “seyyah”; seyyahların gezip gördüğü yerleri anlattığı, çizdiği eserlerine “seyahatname” denir.

Seyyahlar sayesinde insanlar gezip göremediği yerleri, kişileri, kültürleri tanıma fırsatı bulmuşlardır. Osmanlı'da seyyah denilince akla ilk gelen kişi Evliya Çelebi'dir.

Osmanlı topraklarına gelen seyyahlar yazdıkları eserlerde Türklerin;

- Konukseverlikleri
- Yemekleri, ikramları ve kahvesi
- Dini bayramları
- Gelenek ve görenekleri
- Temizliğe verdikleri önem
- Yaşlılara gösterdikleri saygı
- Yaptıkları sporlar
- Çevreye verdikleri önem
- Hayvan sevgisi
- Hayırseverlikleri
- Mimari eserleri
- Aile yapısı gibi konular hakkında bilgi vermişlerdir.

» Osmanlı'da Kültür ve Sanat

- Osmanlı sanatında mimari eserler ön plana çıkar. Osmanlı mimarlarının yaptığı camiler, medreseler, köprüler, hamamlar, imarethaneler çağının üstün estetik anlayışını yansıtır.
- Osmanlı Devleti, mimari eserlerinde hayvanları korumayı da ihmal etmemiştir. Kuşlar için büyük yapıların çatılarına ya da duvarlarına kuş evleri, sarayları yapılmıştır. Mezar taşlarına kuşların su içebileceği bölümler yaptırmıştır.

Türk Kahvesi

Osmanlı Devleti'nin kahve ile tanışması yaklaşık 450 yıl önce kahvenin Yemen'den saraya getirilmesiyle başlamıştır. Türkler tarafından bulunan yepyeni hazırlama metodu sayesinde kahve, “Türk kahvesi” adını almıştır.

Çini

Çini, toprağın pişirildikten sonra şekil verilip tabak, vazo ve sürahi gibi eşyalar üretilmesine dayalı bir el sanatıdır. Osmanlı Devleti'nde çini iç ve dış mimari süslemesinde kullanılmıştır.

Ebru

Ebru, kıvamlı suyun üzerine gül dalı ve at kılından fırçalar yardımıyla sığır ödü ilave edilerek ayarlanmış, suda erimez boyaların yüzeye serpilip kâğıda alınmasıyla oluşan süsleme sanatıdır.

Hat

Hat, güzel yazı yazma ve süsleme sanatıdır. Bu işi yapanlara da hattat denir. Hat sanatı mimaride, süsleme ve yazılı eserlerde kullanılmıştır.

Zimem defteri

Osmanlı Devleti'nde ramazan ayı gelince şehrin zenginleri, esnafları dolaşır ve “zimem defteri” denilen borç defterinin bir kısmını veya tamamını satın alırlardı. Borç ödeyen kişi kimin borcunu ödediğini, borcu ödenen kişi de hayır sahibinin kim olduğunu bilmezmiş. Bu güzel adetle zenginin mağrur olmadan vermesi, fakirin mahcup olmadan alması sağlanırdı.